

Honderd jaar MEE

Anno 2013 zitten we als MEE in een woelige periode. De wereld om ons heen verandert: inhoudelijk worden er andere eisen aan ons gesteld en de financiering gaat binnen anderhalf jaar drastisch veranderen. Door deze onzekerheden komt de vraag boven drijven wat ons bestaan in de toekomst zal rechtvaardigen en waar we toegevoegde waarde kunnen blijven bieden. In zo'n periode is het waardevol om eens terug te gaan in de tijd en ons af te vragen wat ons bestaansrecht in vroegere tijden is geweest.

De ontdekking van verstandelijke beperktheid (1800-1920)

Tot de 19^e eeuw werden 'zotten en onnozen' op heel verschillende manieren behandeld. Ze werden uitgelachen, aan het werk gezet, verstoten of juist vereerd. Pas in de 19^e eeuw ontstond het idee van 'genezing door opvoeding'. Hiermee kwam er voor het eerst een onderscheid tussen de krankzinnigen (die ziek waren) en de zwakzinnigen (die een zwakke geest hadden).

Niet iedereen kon zich vinden in het idee van genezing door opvoeding. De medici vonden dat erfelijkheid een grote rol speelde. Mensen die dit gedachtegoed aanhingen wilden zwakzinnigen verplicht laten steriliseren of uit de samenleving verwijderen door segregatie. Deze ideeën kwamen overwaaien uit Duitsland (waar het behoud van een sterk volk belangrijk gevonden werd) en uit Denemarken (waar men vond dat zwakkeren geen kinderen konden opvoeden). De pedagogen en onderwijzers hadden daarentegen de opvatting dat een 'slechte erfelijkheid' gecompenseerd kon worden door een goede sociale omgeving. Mensen die dit gedachtegoed aanhingen vonden dat er speciale zorg nodig was voor zwakzinnigen.

Beide groepen vonden dat zwakzinnigen een risico vormden voor de samenleving. Uiteindelijk zou in Nederland het gedachtegoed van de pedagogen en onderwijzers de overhand krijgen. Daarmee was de overtuiging geboren dat er deskundigheid nodig is om mensen met een (verstandelijke) beperking zo zelfstandig mogelijk aan de samenleving deel te kunnen laten nemen.

Het prille begin van MEE (1900-1920)

...Buitengewoon Lager Onderwijs

Halverwege de 19e eeuw was kinderarbeid nog een normaal verschijnsel. Door de industrialisering ontstonden er vakbonden die de werkomstandigheden van arbeiders verbeterden. Gezinnen konden rond komen van het loon van één gezinslid. Kinderen konden daardoor steeds vaker naar school en in 1895 ging 90% van de kinderen tot 13 jaar naar school. De invoering van de (zesjarige) leerplicht in 1901 was daarom vooral een wettelijke verankering van wat al een algemeen gebruik was geworden.

Voor de scholen was de invoering van de leerplicht wel een grote verandering. Het betekende dat zij geen kinderen meer van school mochten sturen. Kinderen die niet mee konden komen in het inmiddels gestandaardiseerde onderwijs vielen in negatieve zin op. Er ontstonden aparte klassen voor kinderen die achter liepen (de achterlijken). Al snel groeide dit uit tot aparte scholen die het Buitengewoon Lager Onderwijs (BLO) gingen heten. Het doel van het BLO was om de kinderen voor te bereiden op een zelfstandig leven in de maatschappij.

...Pier de Boer, de eerste ambtenaar voor maatschappelijke zorg

De onderwijzers van het BLO maakten zich echter zorgen over hun leerlingen die de school verlieten. In hun vrije tijd hielden zij de oud-leerlingen in de gaten en zochten werk voor hen. In 1917 kwam een rapport uit waarin werd aanbevolen dat oud-leerlingen van het BLO 'nazorg' nodig hadden om in de maatschappij op het rechte pad te blijven. In 1921 werd Pier de Boer door de gemeente Amsterdam als eerste ambtenaar voor maatschappelijke zorg aangesteld. In het

eerste jaar lukte het hem om 48 oud-leerlingen 61 keer aan werk te helpen. In de jaren daarna werkte hij zijn methodiek verder uit.

Inhoudelijke ontwikkeling (1920-1940)

...Taken maatschappelijke zorg

Het centrale onderdeel van de nazorg bestond uit maatschappelijke zorg. Daarnaast vormde het realiseren van werkinrichtingen en avondverzorging ook onderdelen van de nazorg.

Al in de jaren '20 bestond maatschappelijke zorg uit ondersteuning op verschillende levensgebieden:

- het helpen van ouders om beter met hun kind om te gaan
- het vinden van passend werk of anders een andere dag- en avondinvulling
- het vinden van een andere woonplek wanneer iemand niet meer thuis kon blijven wonen
- het ingrijpen en inschakelen van de kinderbescherming wanneer het echt nodig was
- het onderzoek doen om te bepalen of leerlingen naar het BLO mochten

Ook de collectieve ondersteuning behoorde al in een vroeg stadium tot de maatschappelijke zorg.

De ambtenaren kregen de taak om een netwerk te vormen van de verschillende (jeugd)organisaties om ontspanningsactiviteiten voor de avonden te organiseren en om gezamenlijk problemen te bespreken en op te lossen.

Het voorkómen van gestichtsplaatsing was een belangrijk doel van de maatschappelijke zorg.

...Werkwijze

De ambtenaren die de nazorg boden, stelden zich actief op en gingen gevraagd en ongevraagd op bezoek bij cliënten, hun gezinnen en werkgevers. Er werden netwerken van werkgevers en hulpverlenende instellingen opgebouwd en onderhouden. Dagelijks werden er spreekuren gehouden om zo toegankelijk mogelijk te zijn. Als het nodig was traden de nazorgambtenaren op als voogd, als reclasseringsambtenaar, als ambtenaar van de sociale dienst om uitkeringen te beheren en werkten vanuit arbeidsbureaus om te kunnen bemiddelen in arbeid. Allemaal met als doel om de ondersteuning aan zwakzinnigen in één hand te houden.

De nadruk lag op controle en beheersing om de zwakzinnigen te behoeden voor de verleidingen van de straat, zoals criminaliteit en prostitutie. Daarbij gold het principe dat iedereen recht had op gelijke kansen en mogelijkheden. Het zwaartepunt van de begeleiding lag in de eerste twee jaren nadat de leerlingen het BLO hadden afgerond.

Samenwerking en financiering (1930-1980)

...De behoefte groeit

In 1925 werd in Haarlem de tweede nazorgdienst opgezet en in 1929 waren er 10 organisaties in het land die nazorg boden. Veelal bestond de nazorgdienst uit één of een paar ambtenaren die verantwoordelijk waren voor de maatschappelijke zorg aan zwakzinnigen in die gemeente.

In 1937 maakten 4.814 zwakzinnigen gebruik van de nazorgdiensten, waarvan 75% oud BLO-leerlingen waren. Tijdens de oorlog zette de groei stevig door tot 17.869 cliënten in 1947.

...Landelijke samenwerking

Al in 1931 werd de Nederlandsche Vereeniging Nazorg Buitengewoon Onderwijs (NVNBO) opgericht. De vereniging had het karakter van een discussieforum waar zowel praktische als inhoudelijke zaken besproken werden. In diezelfde periode ontstond ook de behoefte aan nazorginstellingen die provinciaal werkten, zodat ook gemeenten die geen eigen nazorgdienst hadden daarvan gebruik konden maken.

Toen de nazorg na de oorlog de pioniersfase ontgroei, kreeg de verzuiling steeds meer invloed op de nazorg. De katholieken en protestanten scheidten zich af en richtten in 1949 en 1951 een eigen vereniging op. Er ontstond een wirwar aan regels die het bestaan van de drie verenigingen in de praktijk onpraktisch maakten. Het duurde nog tot 1989 voordat de verzuiling volledig tot een einde zou komen. Vanaf dat jaar konden de individuele nazorgdiensten (die inmiddels in veel gevallen Sociaal Pedagogische Diensten (SPD'en) heetten) zich aansluiten als lid van de landelijke vereniging (die inmiddels Somma heette). In 2004 werden de SPD'en MEE-

organisaties en ging Somma 'MEE Nederland' heten. De structuur van individuele stichtingen die zich verenigen in een landelijke vereniging is sinds 1989 ongewijzigd gebleven.

...Financiering

Vanaf het ontstaan van maatschappelijke zorg voor zwakzinnigen in 1920 werden de nazorgdiensten door gemeenten gefinancierd. In de jaren '30 was er sprake van een flinke economische crisis. Toch bleven gemeenten investeren in de nazorg om duurdere gestichtsplaatting te voorkomen.

In 1957 werd de landelijke 'Subsidieregeling Maatschappelijk Werk voor Zwakzinnigen' door het ministerie ingesteld, waarmee het rijk *deels* meefinancierde.

In 1959 ontstond het lumineuze idee om een nationale collecte te houden, die dat jaar f 80.000 opbracht. Jaarlijks stegen de opbrengsten van de collecte naar ruim f 4.000.000 in 1980.

In 1968 werd de AWBZ ingevoerd en werd het mogelijk om subsidies aan te vragen voor voorzieningen op het gebied van wonen, werken, onderwijs en vrije tijd.

In de jaren '80 had Nederland opnieuw met een economische crisis te maken. De bezuinigingen die daarop volgden leidden ertoe dat veel organisaties in de zorg moesten samengaan of werden opgeheven. De financiering van de zorg was voor het eerst niet meer afhankelijk van hoeveel vraag er naar was, maar van de economische situatie. Hierdoor ontstond een krachtenveld tussen zorgvragers en zorgaanbieders. De SPD'en kozen daarin (succesvol) voor de onafhankelijke positie tussen vraag en aanbod.

De Drentse geschiedenis (1950-2000)

...Ontstaansgeschiedenis

Al voor 1948 vonden er in Drenthe activiteiten plaats in verband met de zorg voor geestelijk gehandicapten. In 1948 zou er door het College van Gedeputeerde Staten van Drenthe een onderzoek ingesteld zijn naar de behoefte en noodzaak iets te organiseren voor deze groep mensen. Het overlijden van de gedeputeerde, die zich hier hard voor maakte, zorgde ervoor dat deze poging een stille dood stierf.

In 1959 werd een tweede poging ondernomen. Het provinciaal georganiseerde maatschappelijk werk vroeg aan Stichting Opbouw Drenthe of er maatschappelijk werk voor zwakzinnigen opgezet kon worden. Er werd een commissie in het leven geroepen die bestond uit overheden (zowel landelijk, provinciaal als gemeentelijke overheden), het algemeen maatschappelijk werk, het opbouworgaan, het BLO en de geestelijke volksgezondheid. In september 1960 vond men "*overeenstemming m.b.t. de principiële en organisatorische opzet van het maatschappelijk werk ten behoeve van zwakzinnigen in de provincie Drenthe*". Op 14 april 1961 is de stichting Maatschappelijk Werk voor Zwakzinnigen in Drenthe opgericht.

Daar waar gesproken werd over 'overeenstemming m.b.t. de principiële opzet' ging het over de samenwerking tussen de verschillende levensbeschouwingen. Er waren in die tijd nog drie landelijke verenigingen: de protestants-christelijke, rooms-katholieke en algemene. In Drenthe werd daarentegen voor een gezamenlijke opzet gekozen. Wel werden er drie mensen in dienst genomen, van iedere levensbeschouwelijke achtergrond één persoon.

De financiering in de startperiode kwam van het rijk, de provincie, een aantal fondsen en één bedrijf.

...Naamsveranderingen

MEE Drenthe heeft sinds haar oprichting verschillende namen gekend:

- 1961 Stichting Maatschappelijk Werk voor Zwakzinnigen
- 1980 Drentse Stichting voor Maatschappelijk Werk voor Geestelijk Gehandicapten (MWGG)
- 1988 Drentse Stichting Maatschappelijke Dienstverlening Geestelijk Gehandicapten (MDGG)
- 1992 Stichting Sociaal Pedagogische Dienst Drenthe (SPD Drenthe)
- 2004 MEE Drenthe

Sinds de laatste naamswijziging in 2004 ondersteunen we niet alleen mensen met een verstandelijke beperking, maar ook mensen met een lichamelijke beperking, chronische ziekte of autisme.

...Taken

In de loop van de decennia is er een verscheidenheid aan taken uitgevoerd. In het overzicht hieronder volgt een reeks taken die we in het verleden hebben uitgevoerd en die nu door andere organisaties worden uitgevoerd. In sommige gevallen zijn de taken naar bestaande organisaties overgegaan, in andere gevallen zijn de taken uitgegroeid tot nieuwe organisaties.

<i>Voormalige taak</i>	<i>Nu uitgevoerd door:</i>
Indicatiestelling	CIZ
Zorgbemiddeling, zorgtoewijzing en wachtlijstbeheer	Zorgkantoor
Praktisch Pedagogische Gezinsbegeleiding	Zorgaanbieders
Begeleid zelfstandig wonen	Zorgaanbieders
Arbeidsbemiddeling	Arbeidsbureaus
Maatschappelijk werk in voorzieningen (bv. De Trans)	Voorzieningen
Pleegzorg	William Schrikker Groep
Toelatingscommissie ZMLK-scholen	REC 3
Pleitbezorging (belangenbehartiging)	Cliëntorganisaties
Vakanties organiseren	Vakantievreugd

Hieronder volgt een aantal taken die we nog steeds uitvoeren. In sommige gevallen heeft het een nieuwe vorm gekregen, hoewel de uitvoering vaak bijzonder veel lijkt op de 'oude' taak.

<i>Voormalig taak</i>	<i>Huidige benaming</i>
Consultatie	Informatie en advies / MAP
Hulpvraagverduidelijking	Vraagverduidelijking / netwerkanalyse
Zorgcoördinatie en zorgevaluatie	B2- en B4-dienst
Arbeidsintegratie	Navigator
Gastouderproject	Logeerkring
Relatiebemiddeling	DateMEE

MEE in 2020

Sinds het ontstaan van maatschappelijke zorg voor mensen met een (verstandelijke) beperking is het doel van deze ondersteuning om hen een zo zelfstandig mogelijk bestaan te geven in de samenleving. In de afgelopen eeuw hebben we als MEE hierin veel deskundigheid opgebouwd.

Deze deskundigheid hebben we tot nog toe vooral ingezet ten behoeve van mensen met een beperking. Voor een inclusieve samenleving zou het minstens zo waardevol zijn om dezelfde deskundigheid in te zetten ten behoeve van de samenleving. Een inclusieve samenleving kan niet tot stand komen door alleen de mensen met een beperking te ondersteunen; daarvoor is het ook nodig om de samenleving te leren hoe zij met hen om kunnen gaan.

Over zeven jaren leven we in 2020 en zullen we weten hoe het volgende stukje van de geschiedenis van de maatschappelijke zorg aan mensen met een beperking eruit ziet. Eén ding is zeker: de financiering van cliëntondersteuning voor mensen met een beperking zal na een halve eeuw weer terug gaan naar gemeenten.

Juni 2013

Bronnen

- Brants, L. (2004) Leiding moeten zij hebben, geschiedenis van de sociaal pedagogische zorg voor mensen met een verstandelijke handicap in Nederland tussen 1900 en 1945
- Mans, I. (2004) Zin der zottheid, vijf eeuwen cultuurgeschiedenis van zotten, onnozelen en zwakzinnigen
- MDGG (1991) Tussen vraag & aanbod
- MWGG (1986), Drentse Stichting voor Maatschappelijk Werk voor Geestelijk Gehandicapten, 25-jarig jubileumboekje
- SPD Drenthe (1998) Strategienota
- Stadsarchief Amsterdam, Inleiding Inventaris van de Stichting SPZ door het Stadsarchief van Amsterdam
- Touwen, L., Bolhuis, L. (1993) Tot uw dienst, een beschrijving en ordening van taken